

test per fraudem ab obligatione legis eximi; ergo.

2. *Pars negativa eligitur.* — Nihilominus dicendum est, personas alias subditas, dum extra territorium, id est, diocesim, oppidum, aut parochiam (respective) versantur, non teneri ad hæc festa observanda. Hæc videtur esse communis sententia Doctorum, in c. *Ut animarum*, § *Statuo*, de Constit., in 6, ut notavimus in 5 tomo tertiæ partis, disput. 5, sect. 4. Item in c. *A nobis*, 1, de Sent. excom., ubi Abbas, n. 11, et Felin., n. 6. Et hic alii referuntur. Idem tenet Navarr., in Manual., c. 1, num. quinto, c. 23, n. 120; Covar., 4 Variar., c. 20, n. 8, in fin.; et omnes qui tenent, alienigenas, dum versantur in alieno episcopatu, obligari statutis ejus, ut videbimus dub. seq. Et probatur sufficienter ex c. *Ut animarum*, ubi declaratur non incurrere censuram, per statutum Episcopi latam, qui extra territorium Episcopi agit contra statutum. Cujus decisionis ratio est, quia ille non peccat contra statutum, sed aut nihil peccat, si alias actio vel omissio non erat contra legem divinam, vel naturalem, sed tantum contra humanam: vel si peccat, erit ex alio capite, quia agit, verbi gratia, contra legem naturalem, non quia agat contra statutum, nec quia sit contumax contra obedientiam suo Episcopo debitam, et ideo ejus censuram non incurrit; illa ergo decisio evidenter supponit statutum episcopale non obligare subditos, seu personas diocesis extra diocesim peregrinantes, ut late declaravi in dicta disp. 5, sect. 4 et 5. Et ex ibi dictis multa sumi possunt in hujus sententiæ confirmationem. Et ibi rationes universales declaravimus, quia statutum directe ac per se respicit territorium, et pacem illius, vel communes mores ejus, ut in eo servandi sunt, et ideo non cadit in personas etiam subditas, nisi ut existentes intra territorium. Et ideo in eod. cap. additur ratio: *Quia extra territorium jus dicenti non paretur impune*; nam cum jurisdictio, ut respicit territorium, intra illud limitetur, lex quæ pro territorio fertur, non potest extra illud obligare, quia jam excederet jurisdictionem.

3. *Confirmatur.* — Et confirmatur ex Augustino, epist. 118, et in c. *Illu*, d. 12, dicente, quod non est contra fidem et bonos mores, honeste observari debere, juxta morem eorum inter quos vivitur: *Et ideo*, inquit, *in sabbatho, si sum Roma, jejuno; si Mediolani, non jejuno*; idemque refert ex sententia Ambrosii. Ergo signum est non teneri aliquem

servare in alio episcopatu festum sui episcopatus. Tota enim hæc doctrina, quæ receptissima est, habet locum in hoc præcepto de observando aliquo particulari festo; nam præceptum illud maxime respicit publicum ritum religiosum in tali loco servandum. Et confirmatur, nam de lege, vel consuetudine privata jejunii, vel abstinentiæ a carnibus, in Lusitania, verbi gratia, pro vigilia S. Antonii, certum est non teneri Lusitanum ad servandam illam, dum in Castella versatur, ubi non est talis consuetudo, ut omnes fatentur, et consuetudo ipsa satis ostendit; ergo idem est in observatione festi particularis: est enim eadem ratio.

4. *Solvitur argumentum.* — Ad rationem ergo dubitandi solutio constat ex dictis; nam lex talis non fertur ad subditos absolute et secundum se spectatos, sed ad subditos præsentis, et existentes in tali loco; vel potius directe fertur ad locum, præcipitque in eo servari tale festum, et ideo non comprehendit absentes, quia non possunt servare festum in tali loco. Ideoque licet alibi illud non servent, non agunt contra obedientiam sui prælati; tum quia non obligantur præcepto ejus; tum etiam quia revera non agunt aliquid contra materiam præcepti, quia non violant festum in loco, in quo observari præcipitur, et ita, eo ipso quod sunt absentes, quasi mutant statum, ratione cujus materia talis præcepti in eis locum non habet. Ad inconvenientiam vero, quæ ibi inferebantur, Navarrus supra expresse illa concedit, et infert tanquam corollaria; ait enim, ex dicto principio inferri, quod operarii, qui ad locandas suas operas, vadunt in alias regiones, non tenentur observare dies festos suorum locorum, ubi ad tempus commorantur, et quod in festis illis, quæ in propria parochia observantur, non peccant, operas suas præstando in aliis parochiis ubi illa festa non servantur, nec posse ob eas rationes puniri juste, etiamsi in vigilia festi, vel etiam in eodem, migrent a loco ubi servatur festum, ad alium ubi non servatur. Nego igitur illa esse inconvenientiam, quia in nullo illorum casuum agitur contra id quod præceptum jubet, quod solum est, ut præceptum in tali loco non violetur; nunquam enim in illo loco violatur; et licet præcipiat ut servetur in tali loco, non tamen præcipit ibi assistere ad celebrandum illud. Quocirca ibi non intervenit propria fraus, aut dolus, sed fuga quædam (ut sic dicam) obligationis præcepti, quæ tamen contra præceptum non est, et ita licet per se non sit bona,

non est mala, sed erit bona, vel mala aliunde pro ratione finis, aut causæ, propter quam fit.

5. *Navarri limitatio in missa audienda.* — Addit vero Navarrus in hoc limitationem circa missæ auditionem, dicens, nisi dies festus inveniat incolam in loco proprio ubi festum servatur, quam Summistæ posteriores secuti sunt, ut videre licet in Lud. Lop., 1 p. Instruct., c. 25, § *Nec peccat*; Sairo, libr. 7, in cap. 3, n. 12; Manuele, in Sum., 1 p., c. 122; et Emanuele Sa, in sua Sum. Sed de hoc dicemus commodius infra, c. 15, in fine.

CAPUT XIV.

AN OBLIGENTUR PEREGRINI AD OBSERVANDA FESTA LOCI IN QUO VERSANTUR.

1. Hoc est secundum dubium superiori affine; videntur enim hi peregrini ad hoc non teneri, quia non sunt subditi, et lex non obligat, nisi subditi ejus qui legem tulit. Nec vero sola præsentia in tali loco facit subditos, quia illi non mutarunt domicilium, nec desierunt esse subditi alterius Episcopi. Unde confirmatur, quia soli perpetui habitatores obligantur legibus civitatis, argum. leg. *Debitor*, ff. de Pignor.; ergo similiter in proposito. Confirmatur secundo ex leg. *Hæres*, § *Proinde*, ff. de Judic., ubi dicitur, peregrinum, eo quod in transitu emat aut vendat, non comparare forum alicubi, nisi ibi ex proposito et modo stabili ad negotiandum commoretur; et redditur ratio, *quia durissimum est, quotquot locis quis navigans, vel iter faciens, delatus est, tot locis se defendat*. Ergo similiter in præsentia non obligatur quis ad servandum loci festum, eo quod ibi casu inveniatur statim discessurus, quia durissimum est tot statutis et consuetudinibus obligari, quot sunt loca quæ in peregrinando mutat. Neque valet argumentum quod ex puncto præcedenti sumi potest, quasi a commutata proportione, scilicet, nam si quis eximitur ab obligatione legis sui territorii, quia est absens, ergo e contrario obligabitur legibus alterius territorii cui fit præsens: non est enim similis ratio, quia ad obligationem duo requiruntur, scilicet, et subjectio et materia præcepti: in priori autem casu, licet subjectio non desit, deest materia præcepti, quæ per absentiam mutatur et tollitur, ut declaravi: in præsentia vero casu semper deest subjectio, licet materia præcepti intercedere videatur, et ideo non oritur obligatio; nam ad

excusandum, defectus unius conditionis ad obligationem necessariæ sufficit; ad obligationem vero necesse est ut omnes conveniant et nulla deficiat.

2. *Prima sententia.* — In hac re varie loquuntur Doctores. Prima ergo sententia esse potest, absolute negans advenas obligari legibus loci in quo morantur, nisi perpetuo habitaturi illuc accedant. Ita sentit Glossa, in cap. *Quæ contra*, dist. 8, verb. *Aut peregrini*. Quærit enim an peregrini vel scholares obligentur dictis legibus, et prius ex illo textu et aliis argumentatur pro parte affirmativa; postea vero in contrarium objicit leges a nobis allegatas, quibus concludi videtur, solos perpetuos habitatores obligari legibus civitatis, et nihil respondet, unde videtur hoc sentire: et cum in quæstione posuisset tam peregrinos quam scholares, videtur indistincte loqui de omnibus extraneis, sive parum, sive diu ibi maneant. Idem sentit Glossa in cap. *Illu*, dict. 12, verb. *Veneris*. Nam, licet dicat, *referre, an sint moraturi, vel cito recessuri*, tamen remittit se ad dicta in priori Glossa; et ita in eodem sensu videtur intelligere distinctionem, ut soli illi dicantur esse moraturi, qui ibi perpetuo mansuri accedunt. Et ita plane sentit Archidiaconus, d. c. *Illu*, verb. *Serva*, referens Hostiens.; Palud., 4, dist. 15, quæst. 4, art. 3, num. 24, et ibi Palac., disp. 8, § *At vero*; Ledesma, 2 part. Quarti, quæst. 17, art. 3, § *Tertio dico*; indicat Sylv., verb. *Jejunium*, quæst. 2, dum ait: *Si veniunt animo habitandi*; idem Rosella, eodem verbo, num. 19; Medina, Cod. de Jejunio, quæst. *Quando necesse est jejunare*; et Turrecremata, in dicto cap. *Quæ contra*, n. 8, qui etiam ait: *Nisi velint ibi habitare*; idem in dicto cap. *Illu*. Hæc vero sententia non potest convenienti ratione defendi, et ideo non censeo illam practice probabilem; nec enim sufficit multitudo auctorum sine ratione aut fundamento probabili, maxime in re, quæ multum potest vergere contra bonos mores. Quis enim dicat scholares Conimbricenses, qui per magnam anni partem ibi morantur, non teneri ad audiendam missam in diebus festis propriis illius episcopatus? Profecto est contra communem sensum, et contra omnem bonam gubernationem; est etiam contra rationem, ut statim videbimus.

3. *Secunda sententia.* — Propterea est secunda opinio, quæ præcedentem moderatur, distinguitque inter habitationem perpetuam, et transeuntem præsentiam, et diurnam ha-

bitationem, per quam non acquiritur domicilium, quia non fit animo ibi perpetuo manendi, quod ad domicilium requiritur, ut est receptum apud omnes; sed acquiritur quasi domicilium, juxta ea quæ tradidimus in 4 tomo, tractando de ministro confessionis, ubi exempla posuimus in scholaribus manentibus in loco Universitatis seu studii per magnam anni partem, in curialibus, mercatoribus, etc. Dicit ergo hæc opinio, non solum ratione domicilii, sed etiam ratione quasi domicilii, obligari aliquem ad servanda festa localia, quandiu alicubi manet, non vero propter quæcumque aliam permanentiam transeuntem, etiamsi multorum dierum, vel plurium etiam mensium sit. Hanc opinionem quoad omnes ejus partes tenet satis expresse Felinus, in cap. *Quod clericis*, de Foro compet., ubi refert et approbat sententiam Dominici in d. cap. *Quæ contra*; ille enim reprobat opinionem Glossæ supra citatam, quatenus æquiparat scholarem peregrino, quoad hoc quod non obligatur statuto loci; unde ait scholares obligari, quia acquirunt forum, licet non acquirant domicilium. Unde sentit ad hoc sufficere quasi domicilium; peregrinum autem non obligari, contraria ratione, quia nec domicilium, nec quasi domicilium, nec forum acquirunt. Pro eadem sententia citari possunt auctores, qui specialiter de peregrinis vel transeuntibus negant obligari statuto loci; de aliis autem diutius ibi commorantibus affirmant obligari, et nihil distinguunt in modo commorandi. Quomodo videtur sentire Anton., 2 p., tit. 6, cap. 2, § 1; Medin., 1. 2, quæst. 69, art. 5. Distinctius autem et copiosius Sancius in 1 tomo de Matrim., l. 3, disp. 18, quæst. 1, ubi refert Speculat. et plures alios.

4. *Prima pars relatæ sententiæ approbatur.* — *Ratio affertur.* — In qua sententia maxime probanda est pars prior, affirmans habitationem ita diuturnam, ut ad forum acquirendum, et quasi domicilium sufficiat, sufficere ad obligationem servandi festa loci, et idem est de similibus statutis. Ratio est primo, quia hoc genus permanentis habitationis sufficit ad acquirendum forum in ordine ad usum sacramentorum ordinarium, et convenientem ad professionem vitæ christianæ; ergo etiam sufficit ad subjectionem habendam Episcopo loci, imo et ad actus jurisdictionis voluntariæ satis est, id est, ad dispensationem, ut est probabilis multorum opinio; ergo multo magis sufficit ad obligationem servandi omnia festa et statuta loci, pertinentia præcipue ad commune

regimen spirituale animarum illius loci. Secundo, quia per se est valde absurdum, quod isti non teneantur vivere toto illo tempore secundum legem patriæ, et quod etiam non teneantur vivere secundum legem loci in quo habitant. Tertio, quia similiter est valde exorbitans a ratione, quod civitas publicum festum observet vel jejunium, et tamen scholares ibi permanentes habitantes, et qui interdum esse solent magna pars populi, non convenient cum civitate in his communibus moribus Christianorum; negari enim non potest quin tunc illi sint pars illius populi, et in illis locum habeat axioma Augustini, turpem esse partem, quæ non consonat toti.

5. *Confirmatur.* — Et confirmari hoc potest, quia isti solent interdum vocari incolæ, et habitatores alienjus civitatis, ut sumitur ex Bulla Gregorii XIII, de anno Jubilæi, apud Navarr., tract. de Jubilæo, not. 32, ut ipse notat, verb. *Incolæ*; et ex multis quæ adducit Tiraquel., de Retract. lignagi., § Gloss. 2, n. vigesimo sexto; et Panormitanus, in c. *Quod Clericis*, de For. comp., n. 5. Ubi hac ratione dicit, acquiri forum, per hanc habitationem diuturnam, et ex jure et doctoribus id late confirmat; ergo hi habitatores merito obligantur ad servanda loci festa et statuta. Denique confirmari hoc potest ex dicta leg. *Hæres absens*, § *Proinde*, ff. de Judic., quatenus ait mercatores sortiri forum per diuturnam permanentiam ad negotiandum, etiamsi domicilium perpetuum ibi non figant; ergo idem erit in præsentia, et ex sequentibus hæc pars latius confirmabitur. Declarant autem, et bene, citati auctores, non oportere ut aliquis prius in loco faciat magnam temporis moram, quam obligetur legibus loci, sed satis esse si ad locum veniat, et ibi morari incipiat cum intentione permanendi diuturno tempore, quo solet studium, aut negotium durare. Quia sicut ad acquirendum domicilium non requiritur mora, vel successio temporis, sed translatio actualis habitationis cum proposito perpetuo permanendi (ut recte Sylvest., verb. *Domicilium*, num. 2, et bene Navarr., de Jubil., ad § *In Levitico*, not. 32, § *Incolæ*, num. 43, et in Consil. 4 de Constitut., num. 43; et Sancius, supra, disput. 23), ita ad acquirendum quasi domicilium sufficit habitatio cum proposito; est enim eadem ratio.

6. *Quanta mora sit necessaria, ut quis ad leges teneatur.* — Sed quæres quanta mora temporis, saltem animo et proposito concepta, sit necessaria ad obligationem fraudatam in

hoc titulo quasi domicilii. Quidam ex dictis auctoribus postulant majorem partem anni. Itaque requirunt vel explicitum propositum permanendi ibi pro majori parte anni, vel (quod perinde est) intentionem existendi ibi tempore necessario ad talem actionem, quæ regulariter aut semper requirit ad minus partem anni majorem: ita sentit Sylvest., verb. *Domicilium*, num. 2, quatenus ait ad perceptionem Sacramentorum necessarium esse habitare in aliqua parochia per majorem partem anni, ex Innocentio, c. *Omnes*, de Pœnitent. et remis. Sed licet hoc sine dubio sufficiat ad acquirendum quasi domicilium, et habitationem simpliciter, tamen quod id sit necessarium, nimis restrictum est, et non potest sufficienti ratione probari, nam etiam habitatio quatuor vel quinque mensium est satis diuturnum tempus, ut quis dicatur ibi habitare eo tempore, vel accedere ad habitandum ibi, quando accedit animo habitandi per plures menses, etiamsi non sit major anni pars. Unde placet mihi quod Navarr. loco supra citato dicit, satis esse accedere cum animo habitandi ibi ad tempus incertum, puta ad tale negotium, quod solet tardius vel citius fieri, moraliter autem requirit notabilem durationem: vel, si quis non determinat actionem nec tempus, satis esse accedere cum animo vivendi ibi pro aliquo tempore diuturno, non determinando illud; vel denique si determinet tempus certum, satis esse quod sit adeo magnum, ut arbitrio prudentis possit dici esse ibi habitator. In quo addo, licet in ordine ad alios effectus possit forte juxta hoc prudens arbitrium postulari major anni pars, nihilominus in ordine ad eum, quem nunc tractamus, non videri hoc rationabile arbitrium; quia etiam pro minori tempore prudenter postulatur uniformitas cum toto populo in publica observatione festorum, vel similibus legum propriarum talis loci, quod ex sequenti puncto aperte constabit.

7. *Secunda pars relatæ sententiæ rejicitur.* — *Tertia sententia.* — Altera ergo pars hujus sententiæ, nempe ad hanc obligationem esse necessarium quasi domicilium, et omnes advenas brevius commorantes alicubi, vel peregrinantes, et transeuntes per varia loca, non teneri ad servanda localia statuta; hæc (inquam) pars mihi nullo modo probari potest. Est ergo tertia sententia, quæ indifferenter ait, peregrinos et advenas obligari legibus loci in quo inveniuntur, et consequenter teneri ad festa servanda, jejunia, etc. Ita tenet Major,

4, d. 15, q. 5; Dried. l. 1 de Liber. Christ., c. 17, § *Una est*; Ledesm., 1, p. 4, q. 15, a. 2, dub. 2; Lud. Lop., 1 p. Inst., c. 52, § *Unaqueque civitas*; Covar., l. 4 Var., c. 20, n. 8, circa finem; Navar., in Manual., c. 13, n. 5, in fine; clarius in c. 23, n. 120, ubi de jejunio loquens, ait peccare qui vescitur carnibus transeundo per alias regiones, etiam quando licite illis vesceretur in terra sua; et in fine subdit, idem esse dicendum de festis, et similibus præceptis. Citat Panormitan., in cap. *Consilium*, de Jejun. observ., ubi in 6 expresse dicit, quod peregrini, in jejunis et similibus, debent se conformare consuetudini loci; et ad hoc inducit textum in dicto cap. *Consilium*, et Gloss. ibi; additque posse peregrinos ad hoc compelli per Episcopum, ubi clare supponit habere Episcopum jurisdictionem in hos; subdit tamen per rationem: *Ne sit alicui scandalum*, de qua ratione infra dicam; idem Abbas, cap. *A nobis*, 1, de Sent. Excom., et ibi Host., et in Sum., tit. de Obser. jejun., § *Quando jejunandum*, num. 5; Porcius, in dicto, § *Sed et quod principii*, num. 26; Cardinal., Immol. et Bonifac., in Clem. 2, de Celebrat. Missar.; idem sentit Archid., in d. c. *Quæ contra*, quatenus ait, peregrinum ligari statuto loci per quem transit, et pro transgressione ejus posse puniri. Hanc etiam partem indicat Angelus, verb. *Jejunium*, n. 7, licet non de missa, sed de jejunio agat. Et pro hac sententia faciunt omnia quæ circa c. *Ut animarum*, de Const., in 6, diximus in d. disp. 5, sect. 5, tom. 5.

8. *Sententia vera proponitur.* — *Duplex modus permanendi in loco.* — In consuetudine potest fundari obligatio hæc. — Hæc vero sententia, ita indifferenter et generaliter intellecta, non videtur æque certa, quia infra illos duos modos domicilii et quasi domicilii potest esse magna latitudo in modo existendi alicubi, et in modo ibi permanendi; et non in omnibus approbatur a modernis hæc sententia, et revera non est æque certa in universum. Possumus ergo subdistinguere alios duos modos. Unus est, quando quis pervenit ad locum, ubi per aliquot dies moretur, vel recreetur, vel negotietur; ita ut ille sit quasi terminus peregrinationis et viæ, licet quis in illo, parvo tempore duraturus sit. Alius modus est, quando præsentia in tali loco solum est in transitu, tanquam in hospio viæ, prandendo, vel pernoctando, et statim discedendo sine alia mora. Quando ergo præsentia est prioris modi, dicendum omnino censeo cum præcedenti sententia, illam sufficere ut quis teneatur ad fes-

tum vel statutum loci servandum. Duobus autem modis hoc fundari potest, vel in consuetudine, vel in vi legis et jurisdictionis. Cum enim contraria opinio maxime fundetur in defectu jurisdictionis, ferentis talem legem in personas sibi non subditas, aliqui hac ratione fatentur, hos extraneos non teneri ad has leges servandas ex vi subjectionis suæ, seu jurisdictionis alterius; nihilominus tamen aiunt teneri ratione consuetudinis; nam omnes fideles, qui per dies aliquot alicubi manent, si in eis occurrat festum, vel jejunium loci, existimant in conscientia se teneri ad servandum illud: at consuetudo hujusmodi solet inducere obligationem, ut constat ex materia de consuetudine; ergo. Confirmatur, quia talis est rationabilis, et necessaria ad bonos peregrinos reipublicæ, quia sæpe hujusmodi externi sunt plures, et habent amicos et socios loci incolæ, qui facile inducuntur ad non servandum festum, vel non jejunandum, si alii, quos comitantur, id faciant; ergo talis consuetudo merito obligat externos, ut potius aliis se conforment quam eos impediunt. Dices hoc esse ratione scandali. Respondeo, licet vitatio scandali sit occasio vel indicium obligationis, non est tamen propria ratio obligationis, sed consuetudo est sufficiens ratio.

9. *Ex Augustino confirmatur.* — Atque hoc modo probari etiam potest hæc sententia ex Augustino, in d. c. *Quæ contra*, seu 3 *Confess.*, dicente, vitanda esse flagitia quæ sunt contra mores hominum, et subdit: *Ut pactum inter se civitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum, nulla ejus aut peregrini libidine violetur; turpis enim est pars suo universo non congruens.* Peregrinus enim certe non dicitur, quia alicubi habet domicilium vel quasi domicilium; loquitur ergo Augustinus de extraneis hominibus per paucos dies alicubi existentibus, et in eis censet esse flagitium rumpere leges hominum inter quos pro tunc habitant. Et in ratione quam adducit, expendo Augustinum hos etiam peregrinos numerare inter partes illius universitatis, ut hac ratione teneantur non dissentire a toto. Præterea in d. c. *Illa*, seu epist. 118, c. 2, loquens de his moribus et legibus, ait: *Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo viderit Ecclesiam, ad quamcumque forte devenit.* Ubi plane de his peregrinis loquitur, non dicit tamen aperte hoc cadere sub obligationem, sed bonum et prudens consilium; infra vero addit: *Pro eorum, inter quos vi-*

vunt, societate servandum est. Et statim refert quomodo in simili dubitatione matris suæ consuluerit Ambrosium, ejusque responsum in summa fuisse: *Ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* Et addit Augustinus se suscepisse hanc sententiam Ambrosii tanquam celeste oraculum; et c. 4, addit, *violare quietem, et pacem, qui illam non servant*, in quibus omnibus non parvam obligationem indicat, semperque de peregrinis loquitur, et in consuetudine fundatur.

10. *Non solum consuetudine, sed etiam ex jurisdictione tenentur peregrini, ad festa loci in quo sunt.* — Adde vero non solum ratione consuetudinis, sed etiam per se ex vi legis, et ratione jurisdictionis teneri hujusmodi peregrinos ad servanda festa et statuta. Quod imprimis ita declaro, quia, licet consuetudo interdum habeat vim legis, nunquam tamen potest habere illam vim, nisi quatenus in jurisdictione aliqua fundatur: nam si sit in materia temporali, oportet ut fundetur consuetudo in consensu reipublicæ, vel communitatis habentis jurisdictionem ad ferendam legem, qua jurisdictione tacite utitur, quando in talem consuetudinem tacite consentit; vel si communitas talem potestatem non habeat, requiritur expressus vel tacitus consensus principis, qui illam habeat; et in materia et legibus spiritualibus, necessarius est consensus Papæ, vel Episcopi cum proportionem, ut supra dictum est, et in materia de legibus est notum. Interrogo ergo a qua jurisdictione habeat vim obligandi hæc consuetudo: aut enim a jurisdictione communitatis, vel Episcopi illius loci ubi festum servandum est, et ita poterit etiam lex ipsa in vi jurisdictionis ferentis ipsam obligare peregrinos, etiam sine consuetudine; nam potestas, quæ dat vim consuetudini, potest legem ferre. Vel illa consuetudo obligat in vi alterius jurisdictionis, et hæc non facile explicari potest, cujus sit, vel qualis, quia non potest esse alterius communitatis particularis, vel Episcopi proprii ipsius personæ, quia minus potest obligare extra propriam diocesim. Vel est jurisdictio Papæ per tacitum consensum, vel per jus commune præcipiens ut hæc consuetudines serventur; et hoc jus non videtur posse facile ostendi, et illo dato non potest commode intelligi, nisi intercedat jurisdictio particularis prælati; alias hi peregrini tenerentur servare hæc festa ex vi juris communis, et non ex vi talium statutorum, aut particularium consuetudi-

num. Unde potius videtur dicendum, illam consuetudinem, ut advenæ commorantes per aliquos dies in uno loco, se conforment moribus loci in his quæ ad communem vitam spectant, esse quasi ex jure gentium, et inde habere vim suam; tamen quia obligatio ad servandum tale festum non est immediate ex jure gentium, sed ex statuto talis episcopatus, necesse est dicere, quasi communi jure gentium, et ex consensu omnium fidelium, et præcipue pastorum et Pontificum, introductum in Ecclesiam esse, ut Episcopi possint suis statutis obligare, non solum incolas, sed omnes ad tempus aliquod habitantes in suis diocæsis, vel locis sibi subjectis; ergo, supposita illa consuetudine universali, et quasi jure gentium, obligatio jam est ex vi jurisdictionis episcopalis.

11. *Variis indicis ostenditur hæc jurisdictio.* — *Objectioni respondetur.* — Potestque ulterius hæc jurisdictio variis modis et indicis ostendi. Primo a posteriori, quia Episcopi solent punire hujusmodi peregrinantes non servantes festa, vel jejunia sua, idque juste ab eis fieri docent auctores graves Canonistæ supra citati, quia non est verisimile usum tam frequentem Prælatorum esse injustum; ergo habent jurisdictionem coactivam et directivam circa tales personas. Secundo a priori, quia hæc obligatio est necessaria ad bonum regimen proprii gregis, quia, ut dicebamus, periculum est ut multi incolæ non servent legem, si peregrini non servant. Dices, satis esse quod peregrini ex jure naturali teneantur ad scandalum vitandum. Sed contra, quia sicut ratio scandali vitandi obligat ex charitate ad vitandum illam, ita potest inde summi ratio sufficiens ad præcipiendum, vel prohibendum simpliciter ne talis actio in tali loco fiat, ita ut non relinquatur uniusejusque arbitrio an sequatur scandalum, necne, sed absolute feratur talis lex, quæ considerat id quod moraliter accidit, et ad vitanda incommoda publica certam regulam operandi statuit. Hoc ergo modo, ex scandalo quod moraliter timeri potest, si advenæ non conformentur populo in observatione festi, seu localis statuti, colligimus Episcopum loci, seu alium similem legislatorem habere jus et potestatem ad obligandum omnes qui actu degunt in tali loco, ad servandam legem et uniformitatem cum aliis, quia hoc est per se necessarium ad pacem et bonum regimen talis loci; ergo hæc ratio illi advenæ, quatenus ibi

existunt, sunt subditi gubernatori loci, quatenus ad illum spectat paci talis loci consulere, et consequenter etiam statuere de moribus ad illam necessariis; ergo per se etiam et directe obligantur tali lege vel consuetudine.

12. *Confirmatur ex potestate principum laicorum.* — Et confirmatur, quia princeps laicus in multis casibus habet potestatem statuendi leges in terra sua, etiam in ordine ad peregrinos, quando respiciunt bonum et utilitatem suæ terræ vel populi, in ordine ad externam justitiam et pacem; ergo idem poterit Episcopus in ordine ad spirituale bonum. Antecedens constat ex usu omnium regnorum, et quia illa potestas est necessaria ad conservationem et bonum regimen reipublicæ in tali loco existentis; item inductione, de lege prohibente deferre talia arma, vel extrahendi tales merces ex tali loco, et similibus, de quibus per Bart., Bald. et alios, in l. 1, Cod. de Jurisdic. omnium jud. Consequentia vero probatur, quia non est minus perfecta spiritalis potestas in ordine ad suum finem, quam sit temporalis in ordine ad suum, utramque comparando ad suum territorium; ergo non solum subiciuntur Episcopo incolæ loci, sed etiam advenæ in ordine ad leges, quarum generalis observantia in illo loco necessaria est ad bonum suarum ovium. Denique declarari hoc potest ex dictis supra, et latius in 5 t. de Censuris, quia statutum per se primo respicit territorium, et ratione illius personas ibi degentes; sed isti advenæ pro tunc ibi degunt, et tenentur uti illo loco juxta leges ejus, et prout expedit ad commune bonum ejus; ergo tenentur etiam hanc legem servare.

13. *Declaratur amplius.* — Tertio id declaro in hunc modum, quia lex habet vim constituendi actum in tali vel tali virtute juxta exigentiam materiæ ejus, et similiter habet vim constituendi medium virtutis, ut temperantiæ et justitiæ; ac denique habet vim præscribendi circumstantias necessarias temporis et loci, ut actus in tali virtute honeste fiat, ut lex jejunii facit ut carnes hodie non sint materia temperantiæ, vel, quod perinde est, ut hodiernum tempus non sit quale esse oportet ad usum carniæ. Quod si lex illa limitata sit ad tale territorium, determinat etiam locum illum, pro tali tempore, non esse convenientem ad esum carniæ; et similiter lex de observatione festi facit ut opus servile, tali tempore et loco factum, sit contra religionem. Illa autem lex simpliciter statuta est pro omnibus qui hoc die in hoc loco